

Ένα ακόμα σκαλί

1. Ο Σεπτέμβρης
2. Αναμνήσεις του καλοκαιριού
3. Ένα ακόμα σκαλί
4. Ξημερώνει μια νέα μέρα... ώρα για σχολείο
5. Αστραδενή

Επανάληψη από την ύλη της Γ' τάξης:

Σύνθετες λέξεις

Σημεία στίξης

Παράγραφος

Δομή απλής πρότασης (Υ-Ρ-Α)

Σύνθετες λέξεις με **δισ-** και **δυσ-**

Ουσιαστικά, ρήματα

Χρόνοι των ρημάτων (ενεστώτας, παρατατικός, εξακολουθητικός μέλλοντας)

Επίθετα

Μάθημα 1ο

Ο Σεπτέμβρης

Επανάληψη από την Γ' τάξη:

- ✓ Σύνθετες λέξεις
- ✓ Αλφαβητική σειρά
- ✓ Οικογένειες λέξεων

1. Πρώτη μέρα στο σχολείο! Μαθητές της Δ' τάξης φέτος! Μιλήσαμε για τους μήνες. Θυμάσαι ποιοι είναι; Να τους γράψεις μία φορά:

1ος: *Ιανουάριος ή Γενάρης*

2ος: .....

3ος: .....

4ος: .....

5ος: .....

6ος: .....

7ος: .....

8ος: .....

9ος: .....

10ος: .....

11ος: .....

12ος: .....

2. Η γιαγιά και ο παπούς, όταν ακούνε το όνομα ενός μήνα, λένε μια παροιμία γι' αυτόν. Ρώτησέ τους και γράψε μία παροιμία για κάθε μήνα:

– *Μάρτης, γδάρτης και κακός παλουκοκαύτης!* .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Στην αλφαβητική σειρά κοιτάζουμε το αρχικό γράμμα των λέξεων. Αν είναι ίδιο σε δύο λέξεις, κοιτάζουμε το δεύτερο κτλ.

Σύνθετες λέξεις

Είναι οι λέξεις που σχηματίζονται όταν ενώσουμε δύο ή περισσότερες λέξεις: π.χ. μπαίνω + βγαίνω → μπαينوβγαίνω.

3. Υπάρχουν πολλές σύνθετες λέξεις με τη λέξη **μήνας**. Μπορείς να σημειώσεις μερικές;

πρώτη + μήνας → πρωτομηνιά

αρχή + μήνας → .....

δώδεκα + μήνας → .....

έξι + μήνας → .....

πολύς + μήνας → .....

4. Θυμάσαι τις οικογένειες λέξεων που μάθαμε στην Γ' τάξη; Θέλεις να φτιάξουμε την οικογένεια του **μήνα**;

μήνας

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Να βάλεις τώρα σε αλφαβητική σειρά τις πρώτες πέντε λέξεις από την οικογένεια του **μήνα** που έφτιαξες στην προηγούμενη άσκηση.

.....

.....

.....

.....

.....

Μάθημα 2ο

Αναμνήσεις του καλοκαιριού

✓ Σημεία στίξης

✓ Παράγραφος

✓ Υποκείμενο και αντικείμενο

Σημεία στίξης είναι:

η τελεία (.)

το κόμμα (,)

τα αποσιωπητικά (...)

το ερωτηματικό (;)

το θαυμαστικό (!)

η διπλή τελεία (:)

η άνω τελεία (ˆ)

η παύλα (–)

τα εισαγωγικά (« »)

η παρένθεση ( )

1. Η καινούρια δασκάλα μάς έδωσε το παρακάτω κείμενο και μας ζήτησε να βάλουμε τελεία και κόμμα όπου πρέπει. Μπορείς να με βοηθήσεις; (Να θυμάσαι ότι μετά την τελεία αρχίζουμε με κεφαλαίο γράμμα.)

Σοκ προκαλούν διαπιστώσεις από τη διεθνή και την ελληνική επιστημονική κοινότητα που κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για τη χρήση κινητών τηλεφώνων. Ανεπανόρθωτες βλάβες στον εγκέφαλο και στο ανθρώπινο DNA, αύξηση διάφορων μορφών καρκίνου, παιδικής λευχαιμίας, μείωση της γονιμότητας, Αλτσχάιμερ, βαριές δυσμορφίες και πρόωροι θάνατοι εμβρύων είναι κάποιες από τις επιδράσεις της έκθεσης στην ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία των κινητών δέκα χρόνια μετά την εισβολή των κινητών τηλεφώνων που αποτελούν προέκταση του σύγχρονου ανθρώπου. Τα συμπεράσματα των 17 επιστημόνων που πήραν μέρος στο 1ο πανελλήνιο συνέδριο για τις επιπτώσεις της ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας κάθε άλλο παρά καθησυχαστικά μπορούν να χαρακτηριστούν.

(Απολλωνάτου Ευαγγελία, *Ελεύθερος Τύπος*, 27.5.08)

Κάθε κομμάτι κειμένου που μιλάει για κάτι διαφορετικό και αρχίζει λίγο πιο μέσα το λέμε **παράγραφο**. Σε κάθε παράγραφο μπορούμε να δώσουμε έναν σύντομο τίτλο.

2. Μπορείς να χωρίσεις το παρακάτω κείμενο σε παραγράφους και να σημειώσεις έναν τίτλο για την καθεμία;

Ζούσε κάποτε πέρα στην Ανατολή ένας τεμπέλης βασιλιάς. Δεν έκανε καμιά δουλειά. Ολημερίς ξαπλωμένος σε ντιβάνι με πολλά μαλακά μαξιλάρια, έβασε να του λένε παραμύθια κι αυτός άκουγε μαχμουρλίδικα. Αμολούσε σ' όλο το βασίλειό του πλήθος αυλικούς να μαζεύουνε και να στέλνουνε στο παλάτι του όσους ξέρανε παραμύθια, άντρες ή γυναίκες, γέρους ή νέους, ντόπιους ή ξένους. Γιατί δε χόρταινε να ακούει. Όταν τελειωνε το παραμύθι, έπεφτε σε βαθιά πλήξη και δυστυχία. Όσο πιο μεγάλο και μπερδεμένο ήταν το παραμύθι τόσο περισσότερο του άρεσε. Ήταν παραμύθια που βαστούσανε μέρες και βδομάδες ολάκερες. Μα όσο μεγάλα και να ήτανε, ερχότανε επιτέλους η ώρα τους να τελειώσουν. Ε, τότε ο βασιλιάς γινότανε τρομερά δυστυχής. Αρρωστούσε, που έλεγες πως θα πεθάνει.

(Κώστας Βάρναλης, «Το παραμύθι που δεν είχε τέλος»)

1η παράγραφος: Από ..... έως .....

Τίτλος:.....

2η παράγραφος: Από ..... έως .....

Τίτλος:.....

3η παράγραφος: Από ..... έως .....

Τίτλος:.....

3. Στις παρακάτω προτάσεις να υπογραμμίσεις το ρήμα και να κυκλώσεις το υποκείμενο κάθε πρότασης:

- Η γιαγιά είπε μια ιστορία.
- Ο ουρανός γέμισε γκρίζα σύννεφα.
- Τα πουλιά κελαηδούσαν γλυκά.
- Το παιδί έτρεξε κοντά στον παππού.
- Μια ηλιαχτίδα τρύπωσε από το ανοιχτό παραθύρι.
- Οι αγκαλιές άνοιξαν διάπλατα.

Το **υποκείμενο** το βρίσκουμε κάνοντας την ερώτηση «ποιος; ποια; ποιο; ποιοι; ποιες; ποια;». Είναι πάντοτε σε πώση **ονομαστική**.

4. Ποιο υποκείμενο νομίζεις ότι ταιριάζει σε καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις για να είναι σωστό το νόημά τους;

σκύλος, ήλιος, γάτα, Κοκκινোসκουφίτσα, πεταλούδα, δάσκαλος, μαθητές

- Ο ήλιος λάμπει ψηλά στον ουρανό κάθε μέρα.
- Ένας ..... γαβγίζει ασταμάτητα.
- Μια ..... κάθισε στα ροδοπέταλα.
- Ο ..... ρωτάει και οι ..... απαντούν στις ερωτήσεις.
- Αυτή η ..... νιαουρίζει.
- Η ..... φορούσε κόκκινο σκουφάκι.

5. Να υπογραμμίσεις το αντικείμενο των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις:

- Ο μαθητής διαβάζει το μάθημα.
- Ο ζαχαροπλάστης ετοιμάζει την τούρτα.
- Η νοικοκυρά καθαρίζει το σπίτι.
- Ο γεωργός οργώνει τα χωράφια.
- Ο οδηγός ξέρει καλά τον δρόμο.
- Οι θεατές χειροκρότησαν τους ηθοποιούς.

Σε μια πρόταση, εκτός από το ρήμα και το υποκείμενο, βρίσκουμε συχνά και **αντικείμενο**. Μια λέξη που απαντά στην ερώτηση «τι; ποιον; ποια; ποιο; ποιους; ποιες; ποια;» και βρίσκεται σε πώση **αιτιατική** είναι αντικείμενο.

Για το αντικείμενο θα μιλήσουμε στη σελίδα 214.

Μάθημα 3ο

Ένα ακόμα σκαλί

- ✓ Σύνθετες λέξεις με δυσ- και δυσ-
- ✓ Επανάληψη στα ουσιαστικά και στα ρήματα από την Γ' τάξη

Το **δυσ-**, ως πρώτο συνθετικό σε μια σύνθετη λέξη, δηλώνει κάποια δυσκολία ή κάποιο κακό αποτέλεσμα:

π.χ. **δυσνόητος** = δύσκολα τον κατανοούμε,
δύσμοιρος = έχει κακή μοίρα (τύχη).

Με **δυ-** γράφονται τα παράγωγα του **δύο** (π.χ. **δυάδα**) και με **δι-** ή **δισ-** τα σύνθετά του (π.χ. **δίποντο**, **δισέγγονη**).

1. Πώς μπορείς να πεις με μία λέξη;

- αυτόν που δύσκολα μπορείς να τον αντέξεις (βαστάξεις) .....
- αυτό που διαρκεί δύο ώρες .....
- δωμάτιο με δύο κρεβάτια (κλίνες) .....
- αυτό που έχει δύο πατώματα .....
- αυτόν που μιλάει δύο γλώσσες .....
- αυτόν που έχει κακές αναλογίες .....
- αυτόν που δεν είναι αρεστός .....
- αυτόν που πείθεται δύσκολα για κάτι .....
- αυτόν που είναι δύσκολος στη χρήση του .....

2. Να βρεις τα ουσιαστικά στις παρακάτω προτάσεις και να γράψεις το καθένα στη στήλη που ταιριάζει:

- Ο δάσκαλος έγραψε στον πίνακα.
- Τα παπάκια μπήκαν στο δροσερό νερό της λίμνης.
- Ένας τεχνίτης ήρθε για να επισκευάσει τον θερμοσίφωνα.
- Μαζέψαμε λουλούδια και είδαμε τις πολύχρωμες πεταλούδες.
- Οι κολυμβητές έτρεξαν να βοηθήσουν το δελφίνι.

Για να δηλώσουμε πρόσωπα, ζώα ή πράγματα, χρησιμοποιούμε **ουσιαστικά**:
 π.χ. γιαγιά (πρόσωπο)
 ποτήρι (πράγμα)
 κουνέλι (ζώο)

Πρόσωπο	Ζώο	Πράγμα
δάσκαλος		πίνακα

3. Να κυκλώσεις τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων:

- Τα βιβλία αποδεικνύονται πολύ καλοί φίλοι.
- Ο πατέρας κουρεύει το γρασίδι του κήπου.
- Λυπάμαι για ό,τι έπαθε ο Γιάννης.
- Ο παπούς κάθεται στην κουניστή πολυθρόνα του.
- Τα χλωρά ξύλα δεν καίγονται εύκολα.
- Αγwonίστηκε σκληρά και πέτυχε τον στόχο του.

Ρήματα λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν ότι κάποιος ή κάτι κάνει κάτι ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση:

γράφει (κάνει κάτι)

τρελάθηκε (έπαθε κάτι)

χαίρομαι (βρίσκομαι σε μια κατάσταση)

4. Να υπογραμμίσεις τα ρήματα και να κυκλώσεις τα ουσιαστικά στις παρακάτω προτάσεις:

- Ο γιατρός εξετάζει τον ασθενή.
- Ο χορευτής χορεύει.
- Τα παιδιά ζωγραφίζουν.
- Τα πουλιά κελαηδούν.
- Το άλογο καλπάζει.
- Οι κότες κοιμούνται νωρίς.
- Η μητέρα καθαρίζει τα τζάμια.
- Η Γη γυρίζει γύρω από τον Ήλιο.
- Η Μαρία χτενίζει την κούκλα της.

Μάθημα 4ο

Ξημερώνει μια νέα μέρα... ώρα για σχολείο

✓ Χρόνοι των ρημάτων: ενεστώτας, παρατατικός, εξακολουθητικός μέλλοντας

Στην Γ' Δημοτικού μάθαμε για τους χρόνους των ρημάτων. Μου θυμίζεις τώρα τη χρήση του ενεστώτα, του παρατατικού και του εξακολουθητικού μέλλοντα;

Ενεστώτας

Φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα:
π.χ. *παίζω, κοιμάμαι.*

Παρατατικός

Φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν:
π.χ. *έπαιζα, κοιμόμουν.*

Εξακολουθητικός μέλλοντας

Φανερώνει κάτι που θα γίνεται στο μέλλον:
π.χ. *θα παίζω, θα κοιμάμαι.*

1. Να ξαναγράψεις το κείμενο μεταφέροντας τα ρήματα στον παρατατικό:

Γυρίζω στο σπίτι μου από το σχολείο με γρήγορο βήμα, γιατί το κρύο είναι τσουχτερό. Ο αέρας δε φυσάει πια. Ούτε πέφτουν οι σταγόνες της βροχής. Η φύση όλη κάτι περιμένει.

Καθώς προχωρώ βιαστικός, βλέπω κάποιον διαβάτη που στέκεται στη μέση του δρόμου και κοιτάζει τον ουρανό.

Γύριζα.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Να γράψεις τα ρήματα και στους άλλους χρόνους:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακολ. μέλλοντας
φροντίζω		
	έβγαινες	
		θα κάνεις
χαρίζουμε		
	πλένατε	
		θα βάφουν
περιμένω		
	βρίσκατε	
		θα καθαρίζει

3. Να συμπληρώσεις τα ρήματα στις παρακάτω προτάσεις στον κατάλληλο χρόνο:

- Η βροχή πέφτει (πέφτω) ασταμάτητα από το πρωί.
- Το καλοκαίρι, κάθε πρωί, ... (πηγαίνω) στη θάλασσα όλοι μαζί.
- Χθες, οι θείοι μου ..... (καθαρίζω) τον κήπο για πολλές ώρες.
- Η Μαρία ..... (πλένω) τα ρούχα στο καινούριο πλυντήριο.
- «Όλη τη χρονιά, ... (συμπληρώνω) τις άγνωστες λέξεις στο λεξιλόγιο» είπε η δασκάλα.
- Την περασμένη Παρασκευή ..... (μαζεύω) σταφύλια από το πρωί μέχρι αργά το απόγευμα.

4. Να υπογραμμίσεις τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων και να γράψεις δεξιά τον χρόνο στον οποίο βρίσκονται:

- Ο παπούς κάθε πρωί ξυπνάει νωρίς. [Ενεστώτας]
- Οι γείτονές μας φυτεύουν πολλά κηπευτικά. [...]
- Κάθε πρωί, στο σχολείο, θα προσευχόμαστε. [...]
- Όλο τον μήνα ξυπνούσα στις επτά ακριβώς. [...]
- Για το πανεπιστήμιο διάβazes πολλές ώρες; [...]
- Πέρυσι τελειώναμε τα μαθήματα μετά τις δύο. [...]
- Από αύριο θα έρχεστε κι εσείς στο χωράφι. [...]
- Οι χορευτές χόρευαν ασταμάτητα για τρεις ώρες. [...]
- Οι ηθοποιοί θα κάνουν συνέχεια πρόβες. [...]

Μάθημα 5ο

Αστραδενή

- ✓ Σημεία στίξης: αποσιωπητικά
- ✓ Επίθετα

Τα **αποσιωπητικά** είναι τρεις τελείες στη σειρά (...), τις οποίες χρησιμοποιούμε για να δείξουμε ότι μια φράση δεν την ολοκληρώσαμε είτε γιατί ήμαστε συγκινημένοι είτε γιατί δε θέλαμε να πούμε κάτι είτε γιατί η συνέχεια της φράσης ήταν ευκολονόητη:

π.χ. Άκουσα για εκείνο το γεγονός...

Θα κάνεις αυτό που σου είπα, γιατί διαφορετικά...

Μερικές φορές, μαζί με τα αποσιωπητικά βάζουμε θαυμαστικό (!) ή ερωτηματικό (;). Τα αποσιωπητικά μπαίνουν στο τέλος και η παύση που κάνουμε όταν διαβάζουμε είναι μεγαλύτερη:

π.χ. Έμαθες κάτι καινούριο;...

Όταν θέλουμε να διακόψουμε για λίγο τον λόγο μας, μπορούμε να βάλουμε αποσιωπητικά στη μέση της πρότασης:

π.χ. Θυμάσαι... θυμάσαι εκείνο το καλοκαίρι;

1. Να βάλεις αποσιωπητικά, θαυμαστικό ή ερωτηματικό, όπου χρειάζεται, στις παρακάτω προτάσεις:

- Τι όμορφος κήπος!
- Θα έρθεις μαζί μας στο νησί
- Δες εκείνο το σύννεφο τι περίεργο σχήμα που έχει
- Το σκέφτομαι σοβαρά αυτό
- Τι σπουδαίο παιδί
- Είσαι ακόμα θυμωμένος με το αστείο μου
- Σκέψου σκέψου καλά

Τα **επίθετα** είναι λέξεις που φανερώνουν πώς είναι τα ουσιαστικά, δηλαδή την ιδιότητα ή την ποιότητα των ουσιαστικών:
π.χ. το κόκκινο φόρεμα.

Τα επίθετα μιλάνε για γνωρίσματα των ουσιαστικών όπως:

μορφή: στρουμπουλός

ύλη: χάρτινος

σχήμα: στρογγυλός

χρώμα: κίτρινος

μέγεθος: τεράστιος

γεύση: πικρός

αξία: ακριβός

χρόνο: αυριανός κτλ.

• Τα επίθετα έχουν τρία γένη: **αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο.**

• Έχουν πάντοτε το ίδιο γένος με το ουσιαστικό που προσδιορίζουν.

• Τα επίθετα κλίνονται.

• Τα επίθετα κατά την κλίση τους κρατάνε συνήθως τον τόνο στην ίδια συλλαβή που τονίζεται η ονομαστική του αρσενικού.

2. Να γράψεις δίπλα σε κάθε ουσιαστικό ένα επίθετο που να ταιριάζει:

πόρτα	άνεμος
πίνακας	γυναίκα
δέντρο	είδση
ουρανός	ποτάμι
φαγητό	παιχνίδια
άσκηση	άνθρωποι

3. Στο παρακάτω κείμενο να βρεις και να υπογραμμίσεις τα επίθετα:

As δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά έστω και για μια μέρα
 as τον δώσουμε να παίξουν σαν ένα πολύχρωμο μπαλόνι
 να παίξουν τραγουδώντας ανάμεσα στ' αστέρια
 as δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά
 σαν ένα τεράστιο μήλο, σαν ψίχα ολόζεστου ψωμιού
 να χορτάσουν μια μέρα τουλάχιστον
 as δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά
 να μάθει έστω και για μια μέρα ο κόσμος τη φιλία
 τα παιδιά θα πάρουν απ' τα χέρια μας τον κόσμο
 θα φυτέψουν αθάνατα δέντρα.

(Ναζίμ Χικμέτ, «As δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά»)

4. Στον πίνακα που ακολουθεί να γράψεις τα τρία γένη δύο επιθέτων που βρήκες στο κείμενο της άσκησης 3:

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο

5. Να ενώσεις τα ουσιαστικά της πρώτης στήλης με το κατάλληλο επίθετο από τη δεύτερη στήλη:

αυτοκίνητο	→	νεόχτιστο
σπίτι		σπουδαία
χυμός		γρήγορο
γιορτή		καλός
φρούτα		θρεπτικός
φίλος		ευθείς
δρόμοι		νόστιμα

6. Μπορείς να σχηματίσεις επίθετα από τις παρακάτω λέξεις και να τα γράψεις στα τρία γένη;

χρώμα: *χρωματιστός, χρωματιστή, χρωματιστό*

πέτρα: .....

ανατολή: .....

ευγένεια: .....

φέτος: .....

βάρος: .....

άρωμα: .....

κύκλος: .....

7. Μπορείς να γράψεις τις φράσεις με τα έντονα γράμματα διαφορετικά, χρησιμοποιώντας ένα επίθετο;

- Το χωριό μου **είναι στην πεδιάδα**. *Είναι πεδινό.*
- Το οικόπεδο **έχει σχήμα τετραγώνου**. .....
- Αγόρασα μια κανάτα **από γυαλί**. .....
- Μου χάρισε ένα μαντίλι **από μετάξι**. .....
- Στεκόταν **χωρίς να μιλάει**. .....
- Μπήκε **στο τέλος της γραμμής**. .....

Επίθετα σε:

-ινος, -ινη, -ινο

Τα επίθετα αυτά γράφονται με γιώτα (ι):
π.χ. *πάνινος, πάνινη, πάνινο.*

-ινός, -ινή, -ινό

Και αυτά γράφονται με γιώτα (ι):
π.χ. *αγελαδινός, αγελαδινή, αγελαδινό.*

Υπάρχουν και εξαιρέσεις:

υπεύθυνος, ανεύθυνος,
επικίνδυνος, φωτεινός,
σκοτεινός, υγιεινός,
ταπεινός, φτηνός.

8. Μπορείς να σχηματίσεις τα επίθετα από τις παρακάτω λέξεις;

γυαλί: *γυάλινος, γυάλινη, γυάλινο*

πηλός: .....

ύφασμα: .....

φθινόπωρο: .....

φως: .....

σήμερα: .....

γύψος: .....

κοντά: .....

υγεία: .....

